

Наукові перспективи
Видавнича група

ВІСНИК науки та
освіти
ISSN 2786-6165 (online)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

Bulletin of Science and Education

№ 6(36) 2025

Товканець О.С., Палкуш В.П. 1471
*РОЛЬ «ТЕОРІЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ» Ф.У.ПАРКЕРА В РОЗВИ-
ТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТИ США*

Трохимчук С.М., Кириченко І.К., Курилко М.С. 1484
*ІНТЕГРАЦІЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ ВЕРСІЙ GIT У ВИ-
КЛАДАННЯ ПРОГРАМУВАННЯ*

Тягун В.М., Кулін А.З. 1499
*МОЖЛИВОСТІ НАБУТТЯ ПОЧАТКОВИХ ДИЗАЙНЕРСЬ-
КИХ НАВИКІВ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТІВ ГАЛУЗЕЙ
«ТЕХНОЛОГІЇ» ТА «МИСТЕЦТВО»*

Федоренко О.І., Забора А.В. 1517
*КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА
ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО*

Фенчак Л.М., Лалак Н.В., Мочан Т.М. 1532
*ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КОМ-
ПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ
КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ*

Чайка В.М., Шишак А.М. 1545
*ЗДАТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПО-
ЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРОВОДИТИ НАУКОВІ ДОСЛІ-
ДЖЕННЯ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ*

Щеголева Т.Л. 1561
*ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ КУР-
САНТАМ-КІНОЛОГАМ У ЗАКЛАДАХ ВІЙСЬКО-
ВОГО/ПРИКОРДОННОГО ПРОФІЛЮ*

СЕРІЯ «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»

Chotari Yu.Yu., Danch Yu.Ya. 1574
*REFORMATION AND EDUCATION IN BEREHOVE IN THE
16TH AND 17TH CENTURIES*

УДК 378:373.2.011.3-051:373.3:001.89

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6\(36\)-1545-1560](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-6(36)-1545-1560)

Чайка Володимир Мирославович доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, тел.: (0352) 51-75-24, <https://orcid.org/0000-0003-3665-0403>

Шишак Андріана Михайлівна викладач кафедри освітології і педагогіки, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, тел.: (0352) 51-75-24, <https://orcid.org/0000-0001-7715-9528>

ЗДАТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПРОВОДИТИ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУТНІСТЬ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ

Анотація. У статті визначено сутність здатності майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти здійснювати наукові дослідження, охарактеризовано шляхи її формування. Меті досягнуто шляхом аналізу стандартів вищої освіти за спеціальностями 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта для другого (магістерського) рівня, а також на основі емпіричних даних про підготовку магістрантів. Зазначену здатність протлумачено як інтегровану компетентність, що охоплює оволодіння науковими знаннями, критичне мислення, планування й реалізацію дослідницької чи інноваційної діяльності, інтеграцію міждисциплінарних підходів, використання наукових методів і представлення результатів досліджень згідно з етичними та академічними стандартами.

Формування цієї компетентності забезпечується через тематично спрямовані освітні компоненти, зокрема через навчальну дисципліну «Методологія наукових досліджень». Магістранти розвивають відповідні навички, опановуючи методологічні підходи, виконуючи навчальні проекти та дослідницькі завдання, моделюючи педагогічні ситуації та рефлексуючи над власною професійною ідентичністю в умовах сучасних викликів освіти. Здобувачі вищої освіти вивчають етапи та методи проведення досліджень, створюють наукові тексти та практикуються під час мінідосліджень у закладах освіти, виконання завдань під час практичних занять щодо розробки та опрацювання результатів анкетування, спостережень, педагогічних експериментів. Надання рекомендацій із дотримання принципів академічної доброчесності та оформлення цитувань також є складником цього процесу.

Формування у магістрантів спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» здатності проводити наукові дослідження відбувається через їх участь у наукових гуртках, проблемних групах, наставництво викладачів і роботу в бібліотеках під час підготовки публікацій і матеріалів до студентських конференцій.

Ключові слова: майбутні фахівці дошкільної та початкової освіти; здобувачі вищої освіти; здатність проводити наукові дослідження; методологія наукових досліджень; методологічні підходи; заклад дошкільної освіти; початкова школа; дошкільна освіта; початкова освіта.

Chaika Volodymyr Myroslavovych Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Acting Head of the Department of Education and Pedagogy, West Ukrainian National University, Ternopil, tel.: (0352) 51-75-24, <https://orcid.org/0000-0003-3665-0403>

Shyshak Andriana Mykhailivna Lecturer of the Department of Education and Pedagogy, West Ukrainian National University, Ternopil, tel.: (0352) 51-75-24, <https://orcid.org/0000-0001-7715-9528>

ABILITY OF FUTURE SPECIALISTS IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION TO CONDUCT SCIENTIFIC RESEARCH: ESSENCE AND WAYS OF FORMATION

Abstract. The article defines the essence of the ability of future specialists in preschool and primary education to conduct scientific research and describes the ways of its formation. The objective was achieved through the analysis of higher education standards for the specialties 012 Preschool Education and 013 Primary Education at the second (master's) level, as well as based on empirical data regarding the training of master's students. This ability is interpreted as an integrated competence that encompasses the acquisition of scientific knowledge, critical thinking, planning and implementation of research or innovative activities, integration of interdisciplinary approaches, application of scientific methods, and the presentation of research results in accordance with ethical and academic standards.

The formation of this competence is ensured through thematically oriented educational components, particularly through the course "Methodology of Scientific Research." Master's students develop the relevant skills by mastering methodological approaches, completing academic projects and research tasks, modeling pedagogical situations, and reflecting on their professional identity in the context of current educational challenges. Students also study the stages and

methods of conducting research, produce scientific texts, and gain practical experience through mini-research projects in educational institutions. They perform practical tasks related to designing and analyzing the results of surveys, observations, and pedagogical experiments. Providing guidance on academic integrity and proper citation practices is also an essential part of this process. The development of research competence among master's students in the specialties of Preschool and Primary Education is further supported through their participation in scientific clubs, problem-based groups, mentoring by academic staff, and library-based activities during the preparation of publications and materials for student conferences.

Keywords: future specialists in preschool and primary education; higher education students; ability to conduct scientific research; methodology of scientific research; methodological approaches; preschool institution; primary school; preschool education; primary education.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку освіти, зокрема в контексті оновлення стандартів вищої педагогічної освіти, зростає потреба у фахівцях, здатних не лише якісно здійснювати професійну діяльність, а й активно впроваджувати інновації, проводити наукові дослідження, критично аналізувати педагогічні явища. Згідно з державними стандартами другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальностей А2/012 Дошкільна освіта та А3/013 «Початкова освіта» сформованість дослідницької компетентності визначено однією з ключових фахових вимог. Це зумовлює необхідність цілеспрямованого педагогічного супроводу процесу формування здатності до проведення наукових досліджень у майбутніх педагогів. Актуальність обраної теми посилюється недостатньою теоретичною розробленістю питань, пов'язаних із сутністю цієї здатності та пошуком ефективних шляхів її формування в умовах закладу вищої освіти, що обґрунтовує потребу в науковому осмисленні цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему усвідомлення сутності та формування у майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти здатності проводити наукові дослідження науковці вивчають аспектно. Теоретичну її частину, зокрема щодо методологічних засад науково-дослідної діяльності, етапів і логіки проведення досліджень, напрямів наукової творчості, особливостей оприлюднення результатів, соціокультурних та світоглядно-філософських вимірів наукової праці, розкрито у підручниках з методології наукових досліджень (наприклад, авторства С. Сисоевої та Т. Кристопчук, О. Данильяна та О. Дзьобаня) [1; 13].

Напрями діяльності щодо навчання зацікавлених осіб здійснювати наукові пошуки (реалізація методологічних підходів в контексті науково-

педагогічних досліджень, участь у наукових гуртках, взаємодія з бібліотечними ресурсами тощо) у власних напрацюваннях відображали Р. Деніна, Л. Ковальчук, Л. Московчук, І. Прокопенко, С. Чуканова та ін. [2; 3; 4; 12; 15].

Важливими у межах дослідження є нормативні документи, у яких окреслено вимоги щодо оволодіння майбутніми вихователями ЗДО та вчителями початкових класів ЗЗСО здатністю проводити наукові дослідження та впроваджувати їх результати в освітній процес закладів освіти, серед яких – стандарти вищої освіти зі спеціальностей 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта» для другого (магістерського) рівня [10; 11], Базовий компонент дошкільної освіти та Державний стандарт початкової освіти [8; 9]. Аналіз змісту освітньо-професійних програм підготовки майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти, які реалізуються у ЗВО, дає змогу стверджувати, що у магістрантів зазначених педагогічних спеціальностей під час навчання формують визначену компетентність, однак потребує уточнення, яким чином [5; 6].

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу стандартів вищої освіти зі спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта для другого (магістерського) рівня вищої освіти, вивчення емпіричного досвіду підготовки магістрів визначити сутність здатності майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти проводити наукові дослідження й охарактеризувати шляхи її формування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти ціль навчання сформульовано як «підготовка фахівців, здатних розв'язувати складні завдання дошкільної освіти, що потребують досліджень та/або інновацій» [10, с. 6]. Передбачено, що «мінімум 30% освітньо-наукової програми та 20% освітньо-професійної програми має бути спрямовано на науково-дослідницьку роботу» [10, с. 7]. Крім цього, у вказаному документі визначено, що однією із загальних компетентностей магістра дошкільної освіти є «здатність проведення досліджень на відповідному рівні» (КЗ-3) [10, с. 7]. Загалом ця компетентність, що наскрізно пронизує прогнозований зміст підготовки фахівця, охоплює систему знань, умінь, забезпечення комунікації, автономії та відповідальності здобувача вищої освіти. Так, КЗ-3 передбачає те, що магістрант має розуміти сутність та способи організації наукової діяльності, усвідомлювати її значення для підвищення якості та ефективності освіти; володіти способами розробки освітніх проєктів, специфікою їх імплементації у практику роботи зі студентами та дітьми дошкільного віку; вміти презентувати теми так, щоб зацікавити та переконати учасників освітнього процесу долучатися до

розробки та впровадження інноваційних проєктів; бути ініціатором авторських розробок та ідей, шукаючи ресурси для їх реалізації та організовуючи науково-дослідницьку діяльність [10, с. 12].

У змісті стандарту вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта другого (магістерського) рівня вищої освіти ціль навчання передбачає «набуття здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати дослідницькі та/або інноваційні задачі у сфері початкової освіти» [11, с. 4]. Для освітньо-наукових програм обсяг дослідницької компоненти становить не менше 30% [11, с. 5]. Серед спеціальних (фахових) компетентностей визначено «здатність інтегрувати знання й розв'язувати складні задачі, провадити дослідження та/або інноваційну діяльність з метою розвитку нових знань та процедур у сфері початкової освіти» (СК-7) [11, с. 6].

Ця компетентність передбачає володіння спеціалізованими концептуальними знаннями, що ґрунтуються на сучасних наукових досягненнях у професійній сфері або галузі знань і слугують основою для оригінального мислення та здійснення наукових досліджень. Вона охоплює критичне осмислення актуальних проблем як у межах конкретної галузі, так і на перетині дисциплін, а також сформовані спеціалізовані вміння та навички, необхідні для проведення дослідницької чи інноваційної діяльності, спрямованої на створення нових знань і методик. Крім того, ця компетентність охоплює здатність інтегрувати знання та вирішувати складні завдання у широкому або міждисциплінарному контексті, працювати в нових або незнайомих умовах за обмеженої інформації з урахуванням соціальних та етичних аспектів, ефективно управляти складними навчальними чи професійними процесами, які потребують нових стратегічних рішень, а також вміння до самостійного та безперервного навчання на високому рівні автономності [11, с. 12–13].

Зважаючи на зазначене, майбутні фахівці дошкільної та початкової освіти, які здобувають другий (магістерський) рівень вищої освіти, мають володіти здатністю проводити наукові дослідження, яку на основі аналізу стандартів вищої освіти розуміємо як інтегровану компетентність, що охоплює володіння сучасними знаннями, уміннями критично осмислювати проблеми, планувати та здійснювати дослідницьку або інноваційну діяльність у сфері освіти шляхом інтегрування міждисциплінарних знань, використання наукових методів, презентації результатів досліджень, ініціювання авторських розробок та впровадження інновацій, діючи автономно та з урахуванням соціальної й етичної відповідальності.

Результати аналізу підготовки магістрів дошкільної та початкової освіти свідчать, що процес формування їх здатності проводити наукові дослідження характеризується труднощами, серед яких:

– недостатній розвиток критичного мислення (магістранти інколи здійснюють аналіз джерел поверхнево, не ставлячи під сумнів отриману з різних джерел інформацію, не усвідомлюють діалектичну природу процесів виховання та навчання);

– відсутність системного підходу до формування у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти здатності проводити наукові дослідження (майбутні фахівці не завжди розуміють логіку побудови наукового дослідження, а в освітньому процесі недостатньо забезпечується взаємозв'язок між освітніми компонентами у цьому аспекті);

– низький рівень академічного письма (магістрантам часто складно структурувати науковий текст, аргументувати власні думки, дотримуватись вимог до оформлення публікацій, зокрема списку використаних джерел);

– брак досвіду щодо практики аналізу емпіричних даних дослідження (досить розповсюдженим є той факт, що здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти не володіють або мають незначний досвід збору даних та опрацювання результатів спостережень, анкетування чи педагогічних експериментів, зокрема шляхом використання сучасних цифрових інструментів).

Формування здатності проводити наукові дослідження у майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти під час навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти є обов'язковим і здійснюється у межах реалізації освітніх компонентів циклу загальної і професійної підготовки. Наприклад, у Західноукраїнському національному університеті на ОПП «Дошкільна освіта. Інклюзивна освіта» це забезпечується вивченням таких курсів: «Методологія наукових досліджень», «Ділові комунікації іноземною мовою», «Актуальні проблеми дошкільної освіти та дитячої психології», «Організаційно-методична практика в ЗФПО», «Педагогічна (переддипломна) практика», «Виконання кваліфікаційної роботи» [5]; на ОПП «Початкова освіта» – «Методологія наукових досліджень», «Ділові комунікації іноземною мовою», «Інноваційні технології навчання освітніх галузей у початковій школі», «Управління освітнім процесом в початковій освіті», «Методика викладання фахових дисциплін на освітній програмі «Початкова освіта»», «Інформаційно-комунікаційні та цифрові технології в початковій освіті», «Виробнича педагогічна практика в ЗФПО», «Педагогічна переддипломна практика», «Виконання кваліфікаційної роботи» [6].

Серед окреслених дисциплін «Методологія наукових досліджень» є системоутворюючою, оскільки саме вона забезпечує цілісне усвідомлення основ для здійснення науково-дослідної діяльності фахівців дошкільної та початкової освіти та глибокого розуміння змісту інших ОК. Тому вбачаємо необхідним дослідити, яким чином у процесі вивчення вказаної навчальної

дисципліни реалізується формування у майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти здатності проводити наукові дослідження.

В основі навчання магістрантів спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» здійснювати наукові дослідження є сприяння оволодінню методологічними підходами до їх організації. Серед них визначають такі: системний, особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, історикологічний, аксіологічний, культурологічний, синергетичний, антропологічний тощо [3, с. 14–20; 12]. Важливість оволодіння цими підходами зумовлена їх змістом, оскільки він визначає спосіб осмислення й організації дослідницької діяльності у сфері дошкільної та початкової освіти здобувачами другого (магістерського) рівня вищої освіти, зокрема:

- системний – передбачає розуміння об’єктів дослідження як цілісних систем з елементами, які взаємодіють; так, майбутні вихователі та вчителі початкових класів ЗЗСО мають усвідомлювати освітній процес у ЗДО чи початковій школі як систему, до якої належать цілі, методи, суб’єкти (вихователь, дитина, батьки / учитель, учень, батьки), умови та ін., що сприяє побудові логічного дослідження;

- особистісно орієнтований – охоплює врахування здобувачами вищої освіти під час наукових досліджень індивідуальності, потреб та здібностей дитини дошкільного чи молодшого шкільного віку; дослідник вчиться створювати такі умови, які сприяють самореалізації дошкільника чи молодшого школяра у процесі навчання, виховання та розвитку;

- компетентнісний – сутність полягає в тому, що у межах організації наукових досліджень магістрант сприяє формуванню не окремих знань, умінь чи навичок у дітей 3–6 чи 6–10 років, а компетентностей, визначених Базовим компонентом дошкільної освіти (Державним стандартом дошкільної освіти) або Державним стандартом початкової освіти;

- діяльнісний – передбачає те, що майбутній фахівець дошкільної чи початкової освіти усвідомлює діяльність як спосіб розвитку особистості дошкільника чи молодшого школяра; аналізує діяльність дитини (гру, працю чи навчання) як чинник розвитку її пізнавальних, соціальних і творчих якостей;

- історикологічний – охоплює здійснення здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти досліджень педагогічних явищ із урахуванням їх історичного розвитку, еволюції підходів до дошкільного виховання чи початкової освіти в Україні та іноземних країнах, аналізу концепцій педагогів-класиків;

- аксіологічний – реалізується шляхом дослідження педагогічної реальності через усвідомлення цінностей; майбутній фахівець дошкільної чи початкової освіти під час наукових пошуків вивчає проблеми формування у

дітей 3–6 або 6–10 років моральних цінностей та їх національної ідентичності, аналізує виховний потенціал освітнього середовища;

– культурологічний – передбачає розуміння освіти у структурі культури; магістрант спеціальності «Дошкільна освіта» чи «Початкова освіта» має у межах здійснення наукових досліджень усвідомлювати вплив культури на формування особистості дитини, інтегрувати національно-культурні традиції у зміст дошкільної або початкової освіти;

– синергетичний – охоплює сприйняття педагогічних явищ як відкритих систем, здатних до самоорганізації, складних та іноді непередбачуваних; майбутній вихователю чи вчителю початкових класів, ураховуючи вимоги синергетичного підходу, здатний аналізувати нестандартні педагогічні ситуації, розуміючи, що не лише зовнішні, а й внутрішні чинники можуть впливати на освітній процес та його суб'єктів, освітнє середовище, педагогічні системи тощо;

– антропологічний – обґрунтовує розуміння людини як цілісної істоти; майбутній вихователю ЗДО або вчителю початкових класів ЗЗСО, вивчаючи педагогічну діяльність, усвідомлює її як таку, що спрямована на всебічний розвиток дитини як людини, повагу до її гідності та індивідуальності [14, с. 9–14].

Щоб формувати у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти глибокі знання про методологічні підходи та здатність їх реалізовувати в освітньому процесі ЗДО та початкової школи, доцільно забезпечити виконання ними навчальних проєктів та дослідницьких завдань, спрямованих на моделювання педагогічних ситуацій та рефлексивне осмислення власної професійної позиції в контексті сучасних викликів дошкільної та початкової освіти. Зміст таких навчальних проєктів може передбачати, наприклад, розроблення моделі освітньо-розвивального середовища ЗДО чи початкової школи на засадах інтегративного підходу (магістранти створюють макет або цифрову модель освітнього простору, де поєднуються елементи пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного й соціально-морального розвитку дошкільника чи молодшого школяра) або індивідуальної програми супроводу дитини в інклюзивному освітньому середовищі ЗДО чи початкової школи (здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти продукують зазначений документ, акцентуючи на впровадженні особистісно орієнтованого та гуманістичного підходів через урахування особливостей розвитку, інтересів та потреб дитини дошкільного чи молодшого шкільного віку). Сутність вказаних дослідницьких завдань може передбачати аналіз педагогічних ситуацій (як-от конфлікт між вихователем (вчителем) та батьками, коли магістрант має проаналізувати зміст події, сформулювати педагогічну проблему, запропонувати шляхи її подолання,

зважаючи на цінності партнерської педагогіки та професійної етики), проведення спостережень за сформованістю ключових компетентностей у дошкільників чи молодших школярів та порівняння отриманих даних з вимогами Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) або Державного стандарту початкової освіти, написання тематичних есе (скажімо, спрямованих на реалізацію одного із методологічних підходів у процесі здійснення наукових досліджень із конкретними аргументами для підтвердження висловленої думки) [8; 9].

Під час вивчення освітніх компонентів, спрямованих на оволодіння основами наукових досліджень, корисним для майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти є ознайомлення із етапами та методами здійснення наукових досліджень, створення наукових текстів.

До основних етапів науково-педагогічних досліджень належать такі: підготовчий (вибір і формулювання проблеми; визначення теми; обґрунтування актуальності; визначення об'єкта, предмета, мети, завдань; формулювання гіпотези; аналіз літератури і джерел; визначення методології, підходів, принципів, методів дослідження), дослідницько-експериментальний (вибір бази дослідження, визначення вибірки; проведення констатувального етапу експерименту; розробка та реалізація формувального експерименту; збір емпіричних даних; обробка й аналіз результатів (кількісний та якісний аналіз), перевірка гіпотези), завершальний (формулювання висновків; визначення наукової новизни, теоретичної і практичної значущості; розробка рекомендацій; впровадження результатів у практику; оформлення результатів у науковій формі; апробація (доповіді, публікації, участь у конференціях)) [13].

Методи здійснення наукових педагогічних досліджень доцільно поділяти на теоретичні (аналіз, синтез, аналогія, індукція, дедукція, конкретизація, абстрагування, моделювання, ідеалізація, формалізація, порівняння, узагальнення, мислений експеримент), емпіричні (педагогічне спостереження, рейтинг, вивчення інформаційних джерел з проблем дослідження, тестування, педагогічний експеримент, науково-педагогічна експедиція, вивчення, аналіз та узагальнення педагогічного досвіду), соціологічні (методи експертних оцінок, соціометрія, анкетування, педагогічний консиліум, метод дослідної бесіди, інтерв'ю) та математичної обробки даних (ранжування, групування, метод вимірювальних шкал, графічний метод, кореляційний, дисперсійний, регресійний, факторний, кластерний, латентно-структурний аналізи, шкалування тощо) [13, с. 85–329]. Важливо пам'ятати, що тільки комплексне використання методів, їх взаємозв'язки забезпечать можливість об'єктивно дослідити складні діалектичні явища освітнього процесу.

До наукових текстів, створювати які варто практикуватися під час навчання у магістратурі, належать тези доповідей та статті [10, с. 12]. Тези доповіді – це «опубліковані до початку наукової конференції (з'їзду, симпозіуму) матеріали попереднього характеру, що містять виклад основних аспектів наукової доповіді; вони фіксують науковий пріоритет автора, містять матеріали, не викладені в інших публікаціях; рекомендований обсяг тез наукової доповіді – 2–3 сторінки машинописного тексту через 1,5 інтервалу» [1, с. 246]. Наукова стаття – «вид наукової публікації, у якому описано кінцеві або проміжні результати проведеного дослідження, обґрунтовано способи їх отримання, а також окреслено перспективи наступних напрацювань» [1, с. 240]. Обсяг наукової статті визначається вимогами конкретного наукового видання (часто від 6 до 12 сторінок машинописного тексту через 1,5 інтервалу).

Щоб формувати у майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти розуміння та здатності використовувати логіку етапів та методи здійснення наукових досліджень, створювати наукові тексти, варто забезпечувати їх ознайомлення з теоретичними аспектами зазначених явищ, а також практикування у їх застосуванні. Наприклад, магістранти під час педагогічної практики у ЗДО чи початковій школі у межах здійснення науково-дослідницької роботи можуть проводити мінідослідження, у межах яких застосовувати відповідні методи наукових пошуків у невеликій кількості (це може стати основою для написання магістерської роботи) [4, с. 53]; під час практичних чи лабораторних занять потрібно залучати їх до аналізу статей, побудови анкет, протоколів спостереження, експериментів, діагностувальних методик. Важливими є також організація практикування у написанні наукових текстів на основі запропонованої викладачем структури, оформлення покликань та цитувань відповідно до принципів академічної доброчесності.

Вчитися писати наукові тексти на основі результатів здійснених наукових досліджень та презентувати основні положення здобувачі вищої освіти можуть під час участі у роботі наукових гуртків, що є формою організації наукової роботи при кафедрі, що об'єднує студентів факультету, які залучаються до дослідницької діяльності відповідно до наукового напрямку кафедри та затверджених тематичних планів її роботи [2]. Корисними для цього також є проблемні групи. Студентські проблемні групи – це «добровільні об'єднання здобувачів освіти, котрі виявили бажання опанувати навички проведення наукових досліджень й успішно поєднують науково-пошукову діяльність із навчанням» [7, с. 2].

Для організації науково-дослідної роботи магістрантів спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» можуть бути створені

студентські наукові гуртки з оригінальними й тематично спрямованими назвами, які відображають напрями досліджень. Наприклад, для майбутніх вихователів ЗДО: «Пошук» (інновації в дошкільній освіті), «*Parens Educatio*» (партнерство з батьками), «Ігросфера» (ігрові технології), «Мовограй» (мовленнєвий розвиток), «Креатив+» (художньо-естетичний розвиток), «Здорове дитинство» (формування здоров'язберезувальної компетентності), «Дитина і суспільство» (соціалізація), «Дошкільна педагогіка ХХІ століття» (сучасні підходи) тощо. Для майбутніх учителів початкових класів ЗЗСО можна запропонувати «EdStep» (інновації в початковій освіті), «Педагогічна майстерня» (професійне зростання та педагогічна творчість), «LingvaStart» (розвиток мовної і читацької компетентності молодших школярів), «STEM-lab» (STEM-освіта в початковій школі), «Казкотерапія» (використання казки у формуванні емоційного інтелекту), «Ранкова зірка» (організація навчального дня в НУШ), «Початкова освіта: традиції і новації» (порівняльні дослідження), «SmartTeacher» (цифрові інструменти в роботі вчителя початкових класів), «ЕкоСвіт» (формування екологічної свідомості в молодших школярів) та ін. Такі гуртки сприяють розвитку у здобувачів вищої освіти наукового мислення, навичок дослідження, написання наукових текстів, участі в конференціях та написанні публікацій.

Паралельно з гуртками можуть функціонувати проблемні групи, які орієнтовані на поглиблене вивчення конкретних наукових проблем. Для магістрантів спеціальності «Дошкільна освіта» – «Формування дослідницьких умінь у дітей дошкільного віку», «Педагогічна діагностика в умовах ЗДО», «Інклюзивна дошкільна освіта: виклики та рішення», «Емоційний інтелект дошкільника», «Мовленнєвий розвиток дітей із порушеннями мовлення», «Психолого-педагогічний супровід обдарованих дітей», «Цифрові ресурси в роботі з дошкільниками»; «Початкова освіта» – «Формування читацької компетентності молодших школярів», «Критичне мислення в початковій школі: стратегії розвитку», «Інтегроване навчання у початковій школі: теорія і практика», «Соціалізація молодших школярів у шкільному середовищі», «Психолого-педагогічний супровід дітей з ООП у початковій школі ЗЗСО», «Інноваційні технології навчання в 1–4 класах», «Формування дослідницьких умінь у молодших школярів», «STEM-освіта в початковій школі: перші кроки», «Медіаграмотність у початковій освіті», «Цифрова компетентність учителя НУШ» тощо. Такі групи забезпечують можливість цілеспрямованої наукової діяльності, залучення до проєктної роботи, експериментів і реалізації власних педагогічних ініціатив.

Важливим шляхом формування у майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти здатності проводити наукові дослідження є тісна їх взаємодія з викладачами, які забезпечують науковий супровід та наставництво

під час проведення наукових досліджень та написання публікацій. Саме науково-педагогічний працівник здійснює підтримку у формуванні та визначенні здобувачем другого (магістерського) рівня вищої освіти основних положень дослідження. Реалізується це у процесі індивідуальних та групових консультацій, залучення до наукових проєктів кафедри, спільної підготовки наукових статей або тез доповідей. Університети часто організовують спеціальні студентські конференції, під час яких здобувачі вищої освіти мають змогу презентувати матеріали здійснених перших наукових пошуків.

Формуванню у майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти здатності проводити наукові дослідження сприяє відвідування бібліотек, оскільки у процесі роботи з бібліотечними ресурсами здобувачі вищої освіти навчаються знаходити, аналізувати та критично оцінювати фахову літературу, працювати з каталогами та базами даних, дотримуватись вимог академічної доброчесності, грамотно оформлювати наукові тексти. Бібліотеки закладів вищої освіти здійснюють супровід наукових досліджень, зокрема: забезпечують «проведення консультацій, архівування за дорученням або самоархівування після консультації бібліотекаря, проведення тренінгів спільно з ІТ-відділом, проведення практичних занять та тренінгів» [15]. Так, бібліотека є не лише джерелом знань, а й середовищем, яке формує навички самостійної пізнавальної та наукової діяльності, що є необхідною передумовою для становлення майбутнього педагога-дослідника.

Висновки. Таким чином, здійснивши аналіз стандартів вищої освіти зі спеціальностей 012 Дошкільна освіта та 013 Початкова освіта для другого (магістерського) рівня вищої освіти, нами визначено сутність здатності майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти проводити наукові дослідження як інтегровану компетентність. Шляхами її формування є реалізація тематично спрямованих обов'язкових освітніх компонентів як циклу загальної, так і циклу професійної підготовки, системотвірним серед яких є ОК «Методологія наукових досліджень»; сприяння оволодінню майбутніми фахівцями дошкільної та початкової освіти методологічними підходами до провадження наукових досліджень (системним, особистісно орієнтованим, компетентнісним, діяльнісним, історикологічним, аксіологічним, культурологічним, синергетичним, антропологічним) у процесі виконання ними навчальних проєктів та дослідницьких завдань, спрямованих на моделювання педагогічних ситуацій та рефлексивне осмислення власної професійної позиції в контексті сучасних викликів дошкільної та початкової освіти; ознайомлення із етапами та методами здійснення наукових досліджень, створення наукових текстів, забезпечуючи вивчення теоретичних аспектів зазначених явищ та практикування під час проведення

мінідосліджень у ЗДО чи початковій школі, практичних чи лабораторних занять, на яких аналізують статті, розробляють анкети, протоколи спостереження, зміст експериментів, діагностувальних методик, пишуть наукові тексти на основі запропонованої викладачем структури, оформлюють покликання та цитування відповідно до принципів академічної доброчесності, а також під час роботи наукових гуртків, проблемних груп та взаємодії з викладачами, які забезпечують науковий супровід та наставництво під час проведення наукових досліджень та написання публікацій, зокрема тез доповіді на студентські наукові конференції; науково-дослідна робота у бібліотеках.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні програм роботи студентських проблемних груп та наукових гуртків зі спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» у ЗВО України та аналіз їх ефективності для формування здатності майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти проводити наукові дослідження.

Література:

1. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків : Право, 2019. 368 с.
2. Деніна Р. В. Студентський науковий гурток: удосконалення професійних навиків. Буковинський медичний вісник. 2015. Т. 19, № 3. С. 282–284.
3. Ковальчук Л. Застосування методологічних підходів у науково-педагогічних дослідженнях. Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2011. Вип. 27. С. 13–24.
4. Московчук Л. Пріоритетні напрями підвищення якості практичної підготовки майбутніх вчителів початкової школи. Молодь і ринок. 2024. № 12/232. С. 50–56.
5. Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта. Інклюзивна освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка : затв. протоколом Вченої ради ЗУНУ від 26.06.2024 № 11. Тернопіль, 2024. 14 с. URL: https://www.wunu.edu.ua/opp/2024_OPP/magister/sgf/012_doshkil_osvita_inklyziya_mah_2024.pdf.
6. Освітньо-професійна програма «Початкова освіта» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Початкова освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка : затв. протоколом Вченої ради ЗУНУ від 26.06.2024 № 11. Тернопіль, 2024. 14 с. URL: https://www.wunu.edu.ua/opp/2024_OPP/magister/sgf/013_pochat_osvita_mah_2024.pdf.
7. Положення про діяльність студентських наукових проблемних груп Комунального закладу вищої освіти «Волинський медичний інститут» Волинської обласної ради: введено в дію наказом в.о. ректора від 30.08.2024 № 158. Луцьк, 2024. 5 с. URL: <https://www.vmi.volyn.ua/data/media/files/9/9/99-polozhennya-pro-diyalnist-problemnyh-grup.pdf>.
8. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. Київ, 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

9. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (зі змінами). Київ, 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>.

10. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2020 р. № 572. Київ, 2020. 18 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf>.

11. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 013 Початкова освіта другого (магістерського) рівня вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.04.2024 № 480. Київ, 2024. 17 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/08.04.2024/013.Pochatkova.osvita-mahistr-480.vid%2008.04.2024.pdf>.

12. Прокопенко І. А. Методологічні підходи як підґрунтя професійної підготовки майбутніх учителів до здійснення фасилітаційної взаємодії з учнями. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 25(2). С. 147–152.

13. Сисоєва С. О., Кристочук Т. Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: підручник. Рівне: Волинські обереги, 2013. 360 с.

14. Чайка В. М. Основи дидактики : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2011. 240 с.

15. Чуканова С. О. Роль бібліотеки в сприянні інноваціям у науковій комунікації. *University Library at a New Stage of Social Communications Development: тези VI Міжнародної конференції, м. Дніпро, НТБ ДНУЗТ, 7–8 жовтня 2021 р. Київ, 2021. 3 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a909c778-14b8-4925-8499-f784c2651ce2/content>.*

References:

1. Danylian, O.H. & Dzoban, O.P. (2019). *Metodolohiia naukovykh doslidzhen : pidruchnyk* [Methodology of scientific research: a textbook]. Kharkiv : Pravo, 368 p. [in Ukrainian].

2. Denina, R.V. (2015). Studentskyi naukovyi hurtok: udoskonalennia profesiinykh navykiv [Student research club: improving professional skills]. *Bukovynskyi medychnyi visnyk*. T. 19, No. 3, pp. 282–284. [in Ukrainian].

3. Kovalchuk, L. (2011). Zastosuvannia metodolohichnykh pidkhodiv u nauково-pedahohichnykh doslidzhenniakh [Application of methodological approaches in scientific and pedagogical research]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia pedahohichna*. Vol. 27. pp. 13–24. [in Ukrainian].

4. Moskovchuk, L. (2024). Priorytetni napriamy pidvyshchennia yakosti praktychnoi pidgotovky maibutnikh vchyteliv pochatkovoї shkoly [Priority areas for improving the quality of practical training of future primary school teachers]. *Molod i rynek*. No. 12/232, pp. 50–56. [in Ukrainian].

5. Osvitno-profesiina prohrama «Doshkilna osvita. Inkliuzyvna osvita» druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoї osvity za spetsialnistiu 012 Doshkilna osvita haluzi znan 01 Osvita / Pedahohika : zatv. protokolom Vchenoi rady ZUNU vid 26.06.2024 № 11 [Educational and professional programme "Preschool Education. Inclusive Education" of the second (master's) level of higher education in the specialty 012 Preschool Education, field of knowledge 01 Education / Pedagogy: approved by the protocol of the Academic Council of ZUNU dated

26.06.2024 № 11]. Ternopil, 2024. 14 p. Retrieved from https://www.wunu.edu.ua/opp/2024_OPP/magister/sgf/012_doshkil_osvita_inklyziya_mah_2024.pdf [in Ukrainian].

6. Osvitno-profesiina prohrama «Pochatkova osvita» druho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 Pochatkova osvita haluzi znan 01 Osvita / Pedagogika : zatv. protokolom Vchenoi rady ZUNU vid 26.06.2024 № 11 [Educational and professional programme 'Primary Education' of the second (master's) level of higher education in specialty 012 Primary Education of the field of knowledge 01 Education / Pedagogy: approved by the protocol of the Academic Council of ZUNU dated 26.06.24 № 11]. Ternopil, 2024. 14 p. Retrieved from https://www.wunu.edu.ua/opp/2024_OPP/magister/sgf/013_pochat_osvita_mah_2024.pdf [in Ukrainian].

7. Polozhennia pro diialnist studentskykh naukovykh problemnykh hrup Komunalnoho zakladu vyshchoi osvity «Volynskyi medychnyi instytut» Volynskoi oblasnoi rady: vvvedeno v diiu nakazom v.o. rektora vid 30.08.2024 № 158 [Regulations on the activities of student scientific problem groups of the Municipal Institution of Higher Education 'Volyn Medical Institute' of the Volyn Regional Council: put into effect by the order of the acting rector of 30.08.2024 No. 158]. Lutsk, 2024. 5 p. Retrieved from <https://www.vmi.volyn.ua/data/media/files/9/9/99-polozhennya-pro-diyalnist-problemnyx-grup.pdf> [in Ukrainian].

8. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity) nova redaktsiia : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 12.01.2021 № 33 [On approval of the Basic Component of Preschool Education (State Standard of Preschool Education), new edition: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 12.01.2021 No. 33]. Kyiv, 2021. 38 p. Retrieved from https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoi osvity : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 № 87 (zi zminamy) [On approval of the State Standard of Primary Education: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 21.02.2018 No. 87 (as amended)]. Kyiv, 2020. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity za spetsialnistiu 012 «Doshkilna osvita» dlia druho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29.04.2020 r. № 572 [On approval of the standard of higher education in the speciality 012 'Preschool Education' for the second (master's) level of higher education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 29.04.2020 No. 572]. Kyiv, 2020. 18 p. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia standartu vyshchoi osvity zi spetsialnosti 013 Pochatkova osvita druho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity : Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 08.04.2024 № 480 [On approval of the standard of higher education in the speciality 013 Primary education of the second (master's) level of higher education : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 08.04.2024 No. 480]. Kyiv, 2024. 17 p. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/08.04.2024/013.Pochatkova.osvita-mahistr-480.vid%2008.04.2024.pdf> [in Ukrainian].

12. Prokopenko, I.A. (2020). Metodolohichni pidkhody yak pidgruntia profesiinoyi pidhotovky maibutnikh uchyteliv do zdiisnennia fasylytatsiynoi vzaiemodii z uchniamy

[Methodological approaches as a basis for professional training of future teachers in facilitative interaction with students]. *Innovatsiina pedahohika*. Vol. 25(2), pp. 147–152. [in Ukrainian].

13. Sysoieva, S.O. & Krystopchuk, T.Ye. (2013). *Metodolohiia naukovo-pedahohichnykh doslidzhen: pidruchnyk* [Methodology of scientific and pedagogical research: a textbook]. Rivne: Volynski oberehy, 360 p. [in Ukrainian].

14. Chaika, V.M. (2011). *Osnovy dydaktyky : navch. posib.* [Fundamentals of didactics: a textbook]. Kyiv : Akademvydav, 240 p. [in Ukrainian].

15. Chukanova, S.O. (2021). Rol biblioteky v sprianni innovatsiiam u naurovii komunikatsii [The role of the library in promoting innovation in scientific communication]. *University Library at a New Stage of Social Communications Development: tezy VI Mizhnarodnoi konferentsii*, m. Dnipro, NTB DNUZT, 7–8 zhovtnia 2021 r. Kyiv. 3 p. Retrieved from <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a909c778-14b8-4925-8499-f784c2651ce2/content> [in Ukrainian].